

KENDİSİNİ KAFKASYA COĞRAFYASINDA YALNIZLAŞTIRAN ÜLKE: ERMENİSTAN

Gülperi GÜNGÖR

GÜLPERİ GÜNGÖR

Siyasi tarih uluslararası ilişkilerde önemli dönüm noktalarının örnekleriyle doludur. Sovyetler Birliğinin çöküşü sonucu Soğuk Savaşın sona ermesi dünya siyasetini kökten etkileyen böyle bir gelişmedir. Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla, bilindiği üzere, 15 yeni devlet doğmuş, özellikle Kafkasya ve Orta Asya coğrafyaları önem kazanan bölgeler olmuştur. Bölge devletleri, Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra durgunluk ve donukluktan yavaş yavaş kurtulmaya başlamış ve özellikle sahip oldukları coğrafi özellikleri, doğal kaynakları ve stratejik önemleriyle uluslararası ilişkilerin önemli süjeleri haline gelmeye başlamışlardır.

Geniş Avrasya coğrafyasında enerji kaynakları ve ulaşım hizmetlerini bölgesel ağlara dahil etmek amacını taşıyan projeler 1990lı yıllardan itibaren ortaya konulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Hazar havzası petrolünü dünyaya pazarlamak amacıyla inşa edilen Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı, Hazarın doğalgaz imkanlarını Batı pazarlarına açmayı öngören Güney Kafkasya Boru Hattı ve Güney Gaz Koridoru, bilahare bu koridorlardan istifade ederek Azerbaycan doğalgazının önce Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Avrupaya taşınmasına olanak sağlayan TANAP (Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı) projesi ve bunun devamı TAP (Trans Adriyatik Boru Hattı) ile 2017 yılında faaliyete geçen Bakü-Tiflis-Kars demiryolu Asya ve Avrupanın enerji ve ulaşım bağlantısının sağlanmasında öne çıkan projeler olmuşlardır.

Bu projelerin kavramsal olarak ortaya konulmasından itibaren başlayan süreçte, avantajlı coğrafi konumuna rağmen Ermenistana bir rol tanınması mümkün olamamıştır. Ermenistanda Dağlık-Karabağ kökenli politikacıların kendi bölgesel dar görüşlü menfaatlerini öne çıkarmaları ve Diaspora'nın kışkırtmalarıyla soykırım iddialarının Ermenistanın politika gündeminin bir parçası haline getirilmesi diyalog imkanını yok etmiş, böylece Ermenistan adeta kendi kendisini izolasyona mahkum etmiştir.

Kafkasya ve Orta Asya coğrafyasında ortaya konulan projelerin 21. yüzyılda kapsamının genişlediğini, ilave yeni projeler ile entegre edilmekte olduğunu belirtmek mümkündür. Çinin Sincan Uygur Özerk Bölgesinden başlayan, Asyanın doğu ve güneyindeki deniz alanlarını da içererek giderek genişleyen Kuşak ve Yol Girişimi bölgede uluslararası ekonomi ve ulaşım yollarının taşıdığı önemi gösteren, hayata geçirilen kapsamlı bir proje

olarak yerini almıştır. 1996 yılından bu yana gündemde yer alan Çin-Kırgızistan-Özbekistan (ÇKÖ) demiryolu projesinin bu noktada ivme kazandığı görülmektedir. 15-16 Eylül 2022 tarihlerinde gerçekleşen Şangay İşbirliği Örgütü Devlet Başkanları Zirvesinde imzalanan antlaşmaya göre, bu projenin inşasının 2023 yılında başlaması beklenmektedir. Çin, bunu "Kuşak ve Yol"un kilit projesi olarak görmektedir. Tamamlandığında Çin, Basra Körfezi ve AB ülkelerini birbirine bağlayan ulaşım güzergahının yedi-sekiz gün kısılacağı ifade edilmektedir.[1] Projenin Kafkasyada mevcut ve geliştirilebilecek demiryolu ağı ve Hazar Denizi altyapısı ile bağlanması beklenmektedir. Bir anlamda, modern jeopolitiğin kurucusu olarak sayılan İngiliz coğrafyacı Halford Mackinderin bir yüzyıl önce bahsettiği *Avrasya'nın gemiler tarafından erişilemeyen, antik çağda atlı göçebelere açık olan ve bir gün demiryolu ağlarıyla kaplanacak olan o geniş alan*[2] tasviri 21. yüzyılda gerçekleşmeye başlamış olmaktadır.

Kafkasyanın Batı ile Orta Asya coğrafyası arasında bir ulaşım ve iletişim merkezi olarak önemi ortadadır. Güney Kafkasya ülkelerinin bu öneme paralel olarak stratejik katsayılarının yükselmekte olduğu bir gerçektir. Ancak bir Güney Kafkasya ülkesi olarak Ermenistanın adeta yok hükmünde olduğu dikkat çekmektedir. Bölge birer devrim niteliğinde görülebilecek gelişmelere sahne olurken, Ermenistan bu noktada etkinlikten uzak bir görünüm arz etmektedir.

Haritaya bakan herkesin görebileceği üzere, Ermenistan karayla çevirili bir ülke (*land-locked*) konumundadır. Kuzeyinde ve güneyinde ise Batı ile ilişkileri açısından adeta geçit vermeyen ülkeler ile kuşatılmış durumdadır. Ermenistan, değinildiği üzere, 1990lardan bu yana soykırım iddialarını devlet politikasının gündeminin bir parçası yaparak, diğer yandan Ermeni Diasporasının Ermenistana fayda sağlamayan aksine kötülük yapan propagandaları ve uğraşları neticesinde tamamen dışlanmış görünümünü korumaktadır. Komşuları ile normal ilişkiler tesis edememesi sonucu bölgenin siyasi dengelerinden izole edilmiş olmasının yanı sıra belli başlı politika hedeflerini gerçekleştirmesinin uzağına düştüğü de gözlemlenmektedir.

Ermenistanda yöneticiler, bu hatalar zincirinin bir halkası olarak, batı sınırının hemen ötesinde yer alan Türkiyenin Ermenistanın Avrupa ile doğal bağlantısını sağlayacağını, ülkeden Avrupaya en kısa ve güvenli yolun Türkiye üzerinden geçtiğini görememiş, görmek istememiştir. Aynı doğrultuda, Ermenistan, Avrupa Birliği ile müzakere sürecinde bir ülke olarak Türkiyenin ABye üyeliğinin bölgesel güvenliğe ve Ermenistanın ekonomik kalkınmasına da yapabileceği katkıları göz ardı etmiş aksine çoğu kez Türkiyeye düşmanlık duyguları içinde olmuştur. Sonuç Ermenistanın bugün bu coğrafyada adeta hapsedilmiş görünümüdür. Bu durumdan en fazla Ermeni halkının hayat seviyesinin ve refahının olumsuz etkilenmekte olduğu bir gerçektir. Ermeni yöneticilerinin devlet çıkarlarını ön plana alarak akılcı politikalar izlemeye başlaması ile gerekli adımların atılması halinde Ermenistanın politik ve ekonomik izolasyonundan kurtulabileceği açıktır.

[1] Muhammad Rafiq, China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway Corridor to Boost Regional Cooperation, Astana Times, September 9, 2022, <https://astanatimes.com/2022/09/china-kyrgyzstan-uzbekistan-railway-corridor-to-boost-regional-cooperation/>

[2] Jonathan E Hillman, *The Emperor's New Road: How China's New Silk Road Is Remaking The World*, Yale University Press, 2020, p. 9.

Yazar Hakkında :

Gülperi Güngör, 2015 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. 2020 yılında ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü [] yüksek lisans derecesini almıştır. Ocak 2020 [] katılmıştır. Güngör, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktor adaydır.

Atıfta bulunmak için: GÜNGÖR, Gülperi. 2024. "KENDİSİNİ KAFKASYA COĞRAFYASINDA YALNIZLAŞTIRAN ÜLKE: ERMENİSTAN." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2022 / 49. Aralık 13. Erişim Haziran 30, 2024. <https://avim.org.tr/tr/Yorum/KENDISINI-KAFKASYA-COGRFYASINDA-YALNIZLASTIRAN-ULKE-ERMENISTAN>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2024 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır